

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος

Συνδρομή ἰτησια : Ἐν Ἑλλάδι φρ 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἰκιάτου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησιαί.—Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6

30 Μαΐου 1882

ΑΘΗΝΑΙΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου.
Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνίτια· ἰδί σελ. 325.

ΙΑ'

Ἐν τούτοις δὲ ἡ Εὐδοκία συνήψε τὰς πρῶτας προσωπικὰς σχέσεις πρὸς τὴν ἐν Ῥαβέννη αυτοκρατορικὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς στενοπάτους συγγενεῖς τοῦ συζύγου, ὅτε ἐν ἔτει 423 ἔρθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ Γάλλα Πλακιδία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ὀνωρίου καὶ θεία Θεοδοσίου τοῦ Β'.

Ἡ ἀτυχὴς αὕτη ἡγεμονίς, ἡ ἄλλοτε βασίλισσα τῶν Γότθων, ἀπώλεσε τῇ 2 Σεπτεμβρίου 421 τὸν εὐγενῆ αὐτῆς σύζυγον Κωνσάντιον θανόντα. Ἀλλὰ νῦν ἔστειλεν αὐτὴν ὁ ἀδελφός, συνεπέειξ ἀλικῶν σκευωριῶν, ἐπ' ἐξορίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, λαβοῦσαν μεθ' ἐξυτῆς καὶ τὰ ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου τέκνα, τὸν Βαλεντιανὸν καὶ τὴν Ὀνωρίαν. Ἐγένετο δ' εὐμενῶς δεκτὴ ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτῆς.

Οὕτως εὐρίσκοντο τότε ἐν ταῖς ἀνακτόροις τοῦ Κωνσταντίνου τρεῖς συγχρόνως ἐπιφανεῖς γυναῖκες, ἡ Πλακιδία, ἡ Πουλχερία καὶ ἡ Εὐδοκία, αἵτινες ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τῶν αυτοκρατόρων Ὀνωρίου καὶ Θεοδοσίου δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν αἱ ἀληθεῖς ἀντιπρόσωποι τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως. Εἰς δὲ τὴν εὐσέβειαν τῆς Πουλχερίας ἀνταπεκρίνετο ἡ ὁμοίως χριστιανικῇ διάθεσις τῆς θείας αὐτῆς Πλακιδίας, ἐπειδὴ, ὡς ἐκείνη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οὕτως αὕτη ἦτο ἐν τῇ Δύσει ἡ προστάτις τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας.

Μόλις δ' εἶχεν ἡ ἐξόριστος ἐγκαταστῆ ἐν τῷ ἀσύλῳ αὐτῆς καὶ ἄγγελοι ἐκ Ῥαβέννης ἀνήγγειλαν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ὀνώριος ἀπέθανε τῇ 15 Αὐγούστου 423. Τὸ γεγονός τοῦτο καθίστανε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους προσωρινὸν κύριον τῶν τυχῶν τῆς Ῥώμης, ἐπειδὴ ὁ Θεόδωσιος ἠδύνατο νῦν πάλιν νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ σκήπτρον αὐτοῦ τὰ δύο ἡμίση τοῦ ὑπὸ τοῦ πάππου διακρεθέντος κράτους, ἂν ἐκέρυσσε τὸν μόνον νόμιμον μνηστῆρα τοῦ δυτικοῦ θρόνου ὡς μὴ δικαίωμενον νὰ καταλάβῃ αὐτόν. Ὁ δὲ διάδοχος οὗτος ἦτο Βαλεντιανὸς, ὁ πενταέτης υἱὸς τῆς Πλακιδίας καὶ τοῦ ἀυγούστου Κωνσταντίου, ὅστις τότε δὴ ἀπῆλθε συφυγὰς ὢν τῆς προστασίας τῆς

βυζαντιακῆς αὐλῆς! Ἦτο δὲ τοῦτο αἰσία σύμπτωσις, δι' ἧς αἱ προσπάθειαι τῆς Πλακιδίας πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐν Ῥώμῃ κυριαρχίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἔμελλον λίαν νὰ εὐκολυνθῶσιν. Ὁ Θεόδωσιος ὑπεχώρει εἰς τὰς θελήσεις τῶν ἐπιφανῶν γυναικῶν ὅθεν συνωμολογήθη πολιτικὴ καὶ οἰκογενειακὴ συμμαχία. Καὶ ἡ μὲν Πλακιδία ἀνεκηρύχθη αὐγούστα καὶ συγχρόνως κηδεμὼν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ὁ δὲ Βαλεντιανὸς ὁ Γ', εἰς ὃν εἶχεν ἐπιδικασθῆ τὸ δυτικὸν κράτος, ἐμνηστεύθη τὴν διετῆ ἡγεμονίδα Εὐδοξίαν².

Οὕτω δὲ ἡ Ἀθηναῖς εἶδε τὴν ἰδίαν αὐτῆς ζῶν συνδεομένην καὶ μετὰ τῶν τυχῶν τῆς μεγάλης Ῥώμης, ἐπειδὴ εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς ἦδη ἐν τῇ κοιτίδι οὕσαν ἐξησφαλίσθη ὁ αὐτόθι αὐτοκρατορικὸς θρόνος.

Ἐξωπλίζετο λοιπὸν τώρα στρατὸς καὶ στόλος ἵνα μεταγάγῃ τὴν Πλακιδίαν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰς Ῥαβένναν, ἔνθα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀνωρίου τολμηρὸς ἀνὴρ, ὁ αυτοκρατορικὸς νοτάριος Ἰωάννης, εἶχεν ἄρπασαι τὴν πορφύραν. Ὁ Θεόδωσιος ἤθελε νὰ συνοδέσῃ καὶ αὐτὸς τὸν στρατὸν, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν ἄρπαγα καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν μέλλοντα γαμβρὸν, ἀλλ' ἀσθενήσας ἔστειλεν ἔπειτα διὰ τοῦ πατρικοῦ Ἡλίω τοῦ αὐτοκρατορικὸν διάδημα εἰς τὸν Βαλεντιανὸν καὶ ἐπέστρεψε πλησίον τῆς συζύγου³.

Ὁ στρατηγὸς Ἀρδαβούριος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄσπαρ ἤγαγον ἔπειτα τὴν Πλακιδίαν καὶ τὸν Βαλεντιανὸν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸν δὲ ἄγωνα αὐτῶν κατὰ τοῦ ἄρπαγος Ἰωάννου διηροκόλυναν τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου, ὅστις, κατὰ τὴν διαθεβαίωσιν κολακκεόντων ἰσρέων, ἠθέλησε νὰ ταμείψῃ τὴν εὐσέβειαν τοῦ Θεοδοσίου δι' ἐπιφανοῦς μαρτυρίας. Ἄγγελος φέρον ποιμένος σχῆμα ὠδήγησε τὸν Ἄσπαρ καὶ τὰ στίφη τῶν ἱππέων αὐτοῦ διὰ τῶν ἀβάτων τεματίων τῆς Ῥαβέννης, μεθ' ἧς μὲν ὀχυρὰ πόλις ἐλλῶ παραχοῆμα διὰ προδοσίας, ὁ δὲ ἀνδρείος ἀνάρτης ἤχμαλωτίσθη καὶ ἐρονεύθη. Καὶ ἡ Ῥώμη δὲ ἠνέφξεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τὰς πύλας, ὁ δὲ Ἡλίω, τοῦ Θεοδοσίου ὁ πληρεξούσιος ὑπουργός, ἐνέδυσεν ἐκεῖ πρὸ τῆς συγκλήτου Βαλεντιανὸν τὸν Γ' τὴν

1. Οὗτος εἶχε γεννηθῆ τῇ 4 Νοεμβρίου 419 ἐν Ῥαβέννῃ, κατὰ τὸν Μαρκελλίνον.

2. Μ α ρ κ ε λ λ ἱ ν ο ς ἐν ἔτει 424.

3. Σ ω κ ρ ἄ τ η ς VII, κ. 24.

αυτοκρατορικὴν πορφύραν τῆ 23 Ὀκτωβρίου 425.

Ὁ Θεοδοσίος εὐρίσκετο ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, θειόμενος τὰς ἀρματοδρομίας, ὅτε ἔφθασεν ὁ ἄγγελος ὁ φέρων τὴν εἰδήσιν τῆς πτώσεως τοῦ τυράννου Ἰωάννου. Εὐθύς τότε ἠγέρθη ὁ αυτοκράτωρ ἐκ τοῦ δικαστηρίου καὶ παρώτρυνε τὸν συνηθροισμένον λαὸν νὰ ψάλλῃ ὕμνον τινὰ καὶ ἐν λιτανείᾳ διηυθύνθη πρὸς τὴν ἁγίαν Σοφίαν.

Ἡ Πλακιδία ὡς κηδεμὼν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ ἡ ἀνεψιὰ αὐτῆς Πουλχερία διώκουν νῦν ἐν τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ. Ἀκριβῶς δὲ καθ' οὓς χρόνους φιλευλαθεῖς γυναῖκες διὰ τῆς μοιραίας τῆς τύχης φόρας εἶχον ἀναλάβει τὴν διοίκησιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐν τοῖς δύο ἡμισέσι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἀνυψώθησαν ἐκ τοῦ ἔτι κυμαινομένου ῥεύματος τῆς μεταναστάσεως τῶν λαῶν δύο φοβεροὶ δαίμονες πολέμου, προωρισμένοι νὰ κατερείπωσι παντελῶς τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν, ὁ Γενσερίχος καὶ ὁ Ἀττίλας. Ἀνεφάνησαν δὲ σχεδὸν ταυτοχρόνως ὁ μὲν κατὰ τὸ δυτικόν, ὁ δὲ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ἡ γυναικοκρατία ὑπῆρξεν ἐπιβλαβεστέρα διὰ τὴν Ῥώμην ἢ διὰ τὸ Βυζάντιον, ἐπειδὴ ἡ Ῥώμη μετὰ βραχὺ ἔνεκα πταίσματος καὶ ἀδυναμίας τῆς βασιλευούσης ἀπώλεσε, πεσοῦσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βανδήλων, τὴν μεγάλην ἐπαρχίαν Ἀφρικὴν μετὰ τῆς περιώνυμου Καρχηδόνας, τοῦ Γενσερίχου τρέψαντος ἐκεῖσε ἐν ἔτει 429 τὸν λαὸν αὐτοῦ εἰς Ἰσπανίας. Ἐν δὲ τῷ ἀνατολικῷ κράτει ἀνέλαβε μετὰ ἔτη ὀλίγα τὸ αὐτὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ὁ φοβερὸς βασιλεὺς τῶν Οὐννων, ὅστις ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχεν ἀνακαλύψει ἀγαθὴν τιμὴν μοίρα τὸ θεθαμμένον ξίφος τοῦ παλαιοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἀρεως. Ἦδη τὰ στίφη τῶν Οὐννων ἐπέτρεχον ἐκ τῆς Παννονίας τὴν Ἰλλυρίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναλάβει τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν ὁ Ἀττίλας, ὥστε παρεχωρήθησαν ἔτι εἰς τὸν αυτοκράτορα Θεοδοσίον ἔτη τινὰ εἰρήνης ἄτινα μετεχειρίσθη εἰς ὀχύρωσιν τῆς πρωτεύουσας διὰ διπλῶν τευχῶν.

ΙΕ'

Λιμὸς, λοιμὸς, σεισμοί, πυρκαϊκαὶ μανιώδεις, ἀγῶνες τῶν πατριῶν τοῦ Ἱπποδρόμου καὶ ὁμοίως βίαιαι θρησκευτικαὶ ἐπαναστάσεις ἦσαν τὰ συμβάντα τὰ συνήθως ἐπαναλαμβανόμενα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ πάσης κυβερνήσεως. Πολλῶ σφοδρότερον ἢ παρὰ τῶν Περσῶν, Οὐννων καὶ τῶν μεγάλων βαρβάρων βασιλέων ἠπειλείτο ἡ ἑσωτερικὴ τοῦ κράτους εἰρήνη ὑπὸ τῶν ἐρίδων τῶν θεολόγων. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐκείνητο ἀνωτέραν πνευματικὴν παιδείαν τῆς Ῥωμαϊκῆς· διὸ εἶχεν ἀναλάβει ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κωνσταντινίου τὸ ἔργον τῆς ἐν ἐνὶ δογματικῷ συστήματι διαπλάσεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως ὡς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας διὰ σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Μάλιστα λοιπὸν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β' συνετάχθη βαθύτατα ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἐκκλησία. Ἄλλ' ἡ Ἀθηναῖς εἶχεν ἤδη εὐκαιρίαν νὰ καταθέσῃ τανύνην μαρτυρίαν περὶ τῆς προσφάτου προσχωρήσεως εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Οὕσα Ἀθηναῖα καὶ συντεθραμμένη μετὰ τῆς ἀρχαίας φιλολογίας πιθανῶς τὸ κατ' ἀρχάς ἠνιάτο δεινῶς ἐπὶ ταῖς θεολογικαῖς συζητήσεσι τῶν μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅμως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ θεολογία ἀπετέλει μέρος τῆς πολιτικῆς, ὤφειλε καὶ αὕτη νὰ ἐκλέξῃ τὴν δογματικὴν αὐτῆς μερίδα, προσέτι δ' ὤφειλε νὰ κατανοήσῃ τὴν σπουδαιότητα τοιούτων θρησκευτικῶν ἀγώνων ἐν κράτει, οὗ ὁ ἡγεμὼν ἦτο συγχρόνως ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας.

Τὰ προνόμια, ἄτινα Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας εἶχε παραχωρήσει εἰς τὴν νέαν θρησκείαν καὶ εἰς τοὺς γλιγομένους ἰσχύους ἱερεῖς, κατήνησαν ἐπὶ τέλους νὰ υποδουλώσωσιν αὐτὴν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Τώρα δ' ἐπλησίαζε νὰ καταστῇ θεσμὸς πολιτικὸς ὑπηρετῶν εἰς τὴν βυζαντιανὴν δεσποτείαν. Ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς ἢ σοφιστικῆς παιδείσεως ἧς εἶχον τύχει οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς χρόνοις τῆς εἰδωλολατρίας προήρχετο ἡ μανία τοῦ ἔθνους ὅλου ὑπὲρ τῶν θεολογικῶν συζητήσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ τοῦ Κωνσταντινίου ἠνάγκαζε τοὺς αυτοκράτορας νὰ ἐποπτεύωσι τὸν πνευματικὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ βίον καὶ νὰ χαλιναγωγῶσιν αὐτὸν διὰ κανονισμένων τύπων τῆς πίστεως, ἐπειδὴ οὕτω καθίστανον ἀδύνατον τὸν σχηματισμὸν ἐθνικῶν ἐκκλησιῶν, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ διασπάσωσι τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους.

Ἄλλὰ τὴν ἐνότητα αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας ἐτάρασσον διηλεκτικῶς αἱ ἐν αὐτῇ θεολογικαὶ ἀντιθέσεις, αἵτινες ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος περιεστρέφοντο εἰς τὰς διαφόρους ἰδέας περὶ τῆς σχέσεως τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν λόγον, τὸν ἐνσάρκωθέντα αὐτοῦ υἱόν.

Καὶ ὄρισμένῃ ἡ σπουδαιοτάτη πασῶν τῶν συνόδων, ἡ ἐπὶ Κωνσταντινίου τῷ 325 συνεληοῦσα ἐν Νικαίᾳ, ὡς ἄρθρον πίστεως τὸ θεοούσιον τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς, ἦτοι τὴν θεϊαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ· οὕτω δὲ καθιέρωσε τὸ ἀληθὲς στοιχεῖον τῆς ἐνότητος διὰ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὸν ὄρατὸν αὐτοῦ ὄργανισμὸν, ἦτοι τὴν ἐκκλησίαν. Ἄλλ' ἡ ἕρις μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀρείου καὶ Ἀθανασίου ἐξηκολούθησε παραυτίκα μετὰ λογικῆς ἀνάγκης ἐν ἄλλοις προβλήμασι, ἦτοι ἐν τῷ περὶ τῆς σχέσεως τῆς θεῆς φύσεως τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀνθρωπίνην ἐνσάρκωσιν.

Ὁ πατριάρχης Ἀττικὸς ὁ βαρβαρικός τὴν ἐθνικὴν Ἀθηναῖδα ἀπέθανεν ἐν ἔτει 426. Ἀφ' οὗ δὲ διεδέχθη αὐτὸν πρῶτος ἐν τούτῳ τῷ ἀξιώματι ὁ Σισίνιος, ἀνέβη τῷ 428 εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει θρόνον ὁ Νεστόριος, ἄλλοτε πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας. Ὁ λόγιος οὗτος ἐπίσκοπος ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἡ μήτηρ τοῦ

Ἰησοῦ ἐλατρεύετο ἤδη ὡς ὄν ὑπεράνθρωπον ἔσχε τὴν τόλμην νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι αὐτὴ ἀδίκως ἀποκαλεῖται Θεοτόκος, ἐπειδὴ μόνον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε μήτηρ. Ἡ δὲ γινώμη αὐτὴ περὶ τῆς διακρίσεως ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως τοῦ Χριστοῦ προὐκάλεσεν ἐν βραχεῖ μεγάλην ἐκκλησιαστικὴν διάστασιν. Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ βίαιος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Κύριλλος, ὁ αἴτιος γενόμενος τοῦ θανάτου τῆς φιλοσόφου Ὑπατίας, κατήγγειλε τὸν Νεστόριον ὡς ἀρετικὸν ἅτε χωρίζοντα εἰς δύο φύσεις τὸν Χριστὸν, ἕνα ὄντα, οὕτω δ' ἀρνούμενον τὴν θεϊκὴν ὑπόστασιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Λόγου.

Ὁ πυρὴν τῆς θεολογικῆς ταύτης διασπάσεως ἔκειτο πάλιν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀρειανικῶν ἀγώνων, ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ ἐννοίᾳ. Τότε μὲν αἱ λέξεις *ὁμοούσιος* καὶ *ὁμοιοούσιος* εἶχον γεῖναι σύνθημα τῶν διαμαχομένων μερίδων, νῦν δὲ ἀνέγραφον οἱ μὲν Ἀλεξανδρινοὶ τὴν φοβεράν λέξιν *Θεοτόκος*, οἱ δὲ Ἀντιοχεῖς τὸ *Χριστοτόκος* ὡς σύμβολον τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν.

Περὶ δὲ λέξεων ἐγένετο μέγας πάντοτε ἀγὼν ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ. Γνωστὸν ὅτι ἡ μικρὰ λέξις ἐστὶν ἐχώρισεν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τοὺς τῆς Ἀναμορφώσεως λαοὺς εἰς δύο μεγάλα ἀντιμαχομένα στρατόπεδα. Ἄλλ' εἶνε προφανές ὅτι ἡ σπουδαιότης τῆς λέξεως ἢ ἐννοίας, ἐν ἣ ποτε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα συμπεριλαμβάνει σύνολόν τι ἀντιλήψων, ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ χρόνῳ ἠδύνατο νὰ εἶνε μείζων ἢ ἐν ἐκείνῳ, καθ' ὃν ἡ δογματικὴ βᾶσις καὶ τὸ ἔδαφος αὐτὸ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἔμελλε κατὰ πρόωτον νὰ καθιδρυθῆ ἄνευ διχογνωμίας. Κέντρον δὲ τῆς ὅλης θεολογίας ἦτο αὐτὴ ἡ ἐννοία περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ δὲ ἐθνικοὶ τῶν χρόνων ἐκείνων ἠδύναντο πάντως νὰ ἐκπλαγῶσι πῶς φανταζόμενοι ὅτι ἡ τὸν κόσμον κατακτώσα χριστιανικὴ ἐκκλησία ὑφίστατο ἤδη ἐπὶ ὅλους αἰῶνας τέσσαρας, χωρὶς καὶ νὰ συμφωνήσωσιν οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς περὶ τοῦ ἂν ἡ ἱερά κορυφὴ καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας αὐτῶν ὄφειλε νὰ θεωρῆται θεὸς καὶ ἄνθρωπος συγχρόνως, ἂν εἶχε μίαν μόνην φύσιν ἢ δύο, ἂν ἐκάστη τῶν φύσεων τούτων ὑφίστατο ἀχώριστος καὶ ἀναλλοίωτος ἢ ἂν ἦσαν συνηνωμένοι μετ' ἀλλήλων κατ' ἀκατανόητον τινὰ τρόπον.

Ἡ Ἀνατολὴ σύμπασα, ἥς αἱ δύο μεγάλαι θεολογικαὶ σχολαί, ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας, ἀντετάσσοντο ἀλλήλαις μετὰ χολῆς ἐχθρικής, ἦτο συντεταραγμένη, ἡ δὲ Εὐδοκίᾳ εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ κατὰ πρόωτον τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, ἣτις εἶχε παρασταθῆ αὐτῇ ὡς τὸ θεῖον βασίλειον τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐξιλασμοῦ καὶ τῆς ὁμονοίας, σπαρσοσπόμενῃ ὑπὸ τῆς συγχύσεως τῶν ἀγριωτάτων παθῶν. Πάντως δὲ ἐξεπλήσσετο παρατηροῦσα ὅτι τὸ μέγα πλῆθος τῶν Χριστιανῶν κατελαμβάνετο ὑπὸ μανίας κατ' ἐπισκόπου ἀλόγου, καθὼ ἀρνούμενου εἰς τὴν ἐπὶ γῆς

μήτέρα τοῦ Ἰησοῦ ἐπίθετον κατὰ πάντα ἀνάλογον πρὸς ἐννοίας εἰδωλολατρικὰς, ἐπειδὴ μόνον οἱ ἐθνικοὶ συνήθως ἐμυθολόγουν περὶ μητέρων τῶν θεῶν αὐτῶν.

Πάντες διερέθησαν εἰς ὀπαδοὺς ἢ πολεμίους τοῦ Νεστορίου. Ἐν δὲ τῇ ψυχρᾷ μονοτονίᾳ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων θεολογικὸς τις ἀγὼν παρείχεν εἰς τὰς κυρίας τῆς ταχῆς, εἰς τοὺς εὐνούχους καὶ τὰ πλήθη τῶν ὑπαλλήλων εὐπρόσδεκτον κίνησιν καὶ συγχρόνως τὴν εὐκαιρίαν πρὸς σκευωρίας, πρὸς ἀπόκτησιν χρυσοῦ καὶ ὑπολήψεως καὶ προσεταιρισμῶν φίλων ἢ ἐκδίκησιν κατ' ἐχθρῶν.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτύγχανεν ὁ Νεστόριος τῆς πλήρους συνανέσεως καὶ εὐνοίας τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετέιχε καὶ αὐτὸς θεολογικῆς τινος παιδείας. Ἄλλ' οἱ φίλοι τοῦ Κυρίλλου, μοναχοὶ καὶ ἀυλικοὶ, οὗς οὗτος, ὡς εὐλόγως κατήγγελλον αὐτοῦ, εἶχε κερδήσει διὰ δώρων, κατέστησαν μετέωρον τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἰσχυς δὲ τότε ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὡς πραιπόσιτος εὐνούχος τις ὄν πρὸ πάντων λέγεται δεκάσας ὁ Κύριλλος². Εἶχε δὲ συμφρονούσαν ὁ φιλόδοξος οὗτος ἐπίσκοπος καὶ τὴν αὐγουστὰν Πουλχερίαν. Ἴνα δὲ κρημνίσῃ τὸν Νεστόριον, ἔπραψεν ἤδη ἐξ Ἀλεξανδρείας τῷ 429 δύο ἐπιστολάς εἰς τὴν βυζαντιανὴν αὐλὴν, ὧν ἡ μὲν διηυθύνετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἡ δὲ πρὸς τὴν Πουλχερίαν. Διὰ τοῦτου δ' ἀπεδείκνυσεν ἡ ὅτι ἐζήτει νὰ διασπάσῃ τὴν αὐλὴν εἰς δύο φατρίες ἢ ὅτι προϋπέθετεν ἤδη ὑφισταμένην τὴν διάσπασιν ἐν αὐτῇ. Οὕτω δ' ἐζήγησε τὸ πρᾶγμα αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδοσίος, ἐπειδὴ ἐν ἀρίστη καὶ παρησιαστικωτάτῃ ἐπιστολῇ σωζομένῃ ἔτι κατηγόρει πικρῶς τοῦ ἐπισκόπου Κυρίλλου ὅτι διὰ τῆς διπλῆς ἐκείνης ἐπιστολῆς ἐζήτει τὴν διάσπασιν τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας καὶ ὅτι ἀνεμίχθη ἐξ ἀπωτάτης ἀποστάσεως εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πρᾶγματα τῆς αὐλῆς σκοπῶν μόνον νὰ γενήσῃ ἔριδας καὶ νὰ προκαλέσῃ λόγον περὶ ἑαυτοῦ³.

Ὅτι δὲ καὶ ἡ Εὐδοκίᾳ ἀνερίχθη κατ' ἀνάγκην εἰς τὰς θεολογικὰς ταύτας ἔριδας ἀποδεικνύει ἡ πρὸς αὐτὴν τε καὶ τὸν αὐτοκράτορα ἀποστολὴ

1. Neander, Geschichte der christlichen Religion. τόμ. Β' μέρ. γ' σ. 642.

2. Ἀναφέρονται ταῦτα παρὰ τοῦ ἑκατομκαίδεκαέτους ἐπισκόπου Βερροίας Ἀκακίου. Ἰδ. Hefele, Conciliengeschichte τόμ. Β' σ. 226, 229. Ἰδ. καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Νεστορίου ad Scholasticum eunuchum παρὰ τῷ Mansi, Concil. τόμ. Δ', σ. 777.

3. Ἰδ. τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ αὐτοκράτορος παρὰ τῷ Mansi, τόμ. Δ', σ. 1110. Ἐν ταύτῃ λέγει: «ἔτετρα μὲν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν εὐσεβεστάτην αὐγουστὰν Εὐδοκίαν τὴν ἐμὴν σύμβιον ἐπιστέλλειν, ἔτερα δὲ πρὸς τὴν ἐμὴν ἀδελφὴν τὴν εὐσεβεστάτην αὐγουστὰν Πουλχερίαν». Ὁ Neander διέκρινεν ἀκριβῶς τὰς δύο ταύτας διευθύνσεις, οὐχ οὕτως δὲ καὶ ὁ Hefele. Ὅτι δὲ αἱ παρὰ τῷ Mansi ἐν τόμ. Δ' σ. 679 καὶ 803 δεδημοσιευμέναι δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Κυρίλλου εἶνε αἱ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐννοούμεναι, δὲν δύναμαι νὰ τοῦ διασχυρισθῶ.

τοῦ γράμματος τοῦ Κυρίλλου. Ἀποσπαθεῖσα ἀπὸ τοῦ ὥραιου ιδεώδους καὶ τῶν θεολογικῶν μύθων τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀπολιποῦσα τὴν ἐπασχόλησιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς περὶ τὴν παρακμάσασαν τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφίαν ἠναγκάζετο νὰ συμμετέχη ζωηρῶς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς ἐκκλησίας ἀγώνων. Ἀπετέλουσιν δι' οὗτοι αὐτόχρονα τὸ μόνον πνευματικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ βίῳ τῆς μεταπλασσομένης ἀνθρωπότητος. Τὰ διαλεκτικὰ προβλήματα τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους εἶχον ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τῶν δυσεπιλύτων δογμάτων τῶν Χριστιανῶν περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ λόγου, περὶ τῆς μιᾶς ἢ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, περὶ τῆς Τριάδος, περὶ τῆς θεοτοκίας τῆς Παρθένου καὶ ὑπ' ἄλλων ὁμοίων ζητημάτων. Τὰ δὲ τοιαῦτα ζητήματα ὡς ἐκ τῆς δυνάμεως ἦν εἶχεν ἡ ἐκκλησία πρὸς σχηματισμὸν τῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὅστις μετὰ βραχὺν χρόνον ἐμελλε νὰ καταπέση εἰς σκοτεινὴν βαρβαρότητα, ἀπεδεικνύοντο πολλῶ σπουδαιότερα παρ' ὅσον ἠδύναντο νὰ εἶνε αἱ ἰδέαι καὶ τὰ διδάγματα τῶν περιουστάτων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ δὲ πεποίθησις τῆς ἀγγινουστάτης Εὐδοκίας, ἥτις νῦν προσέλαβε καὶ θεολογικὴν ὄφρυν, περὶ τῆς χριστολογίας τῶν Νεστοριανῶν φαίνεται ἄλλως ὅτι δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τοῦ συζύγου. Τοῦλάχιστον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τοῦτο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι αὕτη ἐπέμενε καὶ μετὰ ἔτη φρονούσα μετὰ παρησίαις τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν, ὧν τὰ δόγματα εὗρισκοντο ἐν διαμέτρῳ ἀντιθέσει πρὸς τὰ πιστευόμενα ὑπὸ τῶν Νεστοριανῶν. Ὅτε δὲ ὁ Κύριλλος ἔγραψεν ἐπιστολὴν κοινὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὴν αὐτοκράτειραν, ἐπίστευσε πιθανῶς, ὅτι αὕτη συναπεδέχετο τὴν πεποίθησιν τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἐντεῦθεν δὲ διεφώνει πρὸς τὴν ἰδίαν ἀνδραδέλφην. Ἴσως δὲ εἶχον διαδοθῆ φῆμαι περὶ διαφορᾶς τινος τῶν δύο γυναικῶν, ὧν ἐκάστη εἶχεν ἰκανὰς ἀφορμὰς νὰ ἀγῆται ὑπὸ ζηλοτυπίας πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς ἄλλης.

Ἀλλὰ δὲν ἔχομεν πλέον τὰ μέτα τὰ ρίψομεν ἐν βλέμμα εἰς τὰ τότε συμβαίνοντα ἐν τῇ βυζαντιακῇ αὐλῇ, ἥτις ἦτο τὸ καθημερινὸν θέατρον θεολογικῶν σκευωριῶν. Μόνον δὲ οἰοεὶ ὀπισθεν ἡμιδιαφανοῦς παραπετάσματος διορατῆς ἡ μορφή τοῦ Πικυλίνου, τοῦ διακπιστευμένου τοῦ αὐτοκράτορος. Ἦκουόντο μάλιστα κακαὶ διαδόσεις, καθ' ἃς ἡ εὐσεβὴς παρθένος Πουλχερία ἐμίσει τὸν Νεστόριον ἐπειδὴ οὗτος εἶχε καταγγείλει αὐτὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ ἀθεμίτοις σχέσεσι μετὰ τοῦ ἰπποτικῆ ἐκείνου μαγίστρου¹.

Ὁ λόγος τῶν διαδόσεων τούτων ἐκφεύγει πᾶσαν ἐξέλεγχσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπλῆ συκοφαντία ἂν

1. Ὁ Σ ο υ ῖ δ α ς (ἐν λ. Πουλχερία) διηγείται ταῦτα κατ' εἰδήσεις δυσεξελέγκτους δι' ἡμᾶς. Πρὸβλ. καὶ N e u n d e r σ. 657.

ἐκληφθῶσι διαφωτίζουσι πῶς τὰς σκευωρίας τῶν αὐλικῶν φατριῶν. Προσωπικὰ πάθη ῥύξανον πάντως τὴν σφοδρότητα τοῦ θεολογικοῦ ἀγῶνος. Ἀλλ' ἐκ τούτου ἐξῆλθε τέλος νικήτρια ἡ Πουλχερία ὁ δὲ Νεστόριος, ὃν καὶ αὐτὸς ὁ πάπας Κοιλεστίνος ἐν Ῥωμαϊκῇ τινι συνόδῳ κατὰ τὸ 430 εἶχε καταδικάσει ὡς αἰρετικὸν, ἐθυσιάσθη ἐπονειδίστως. Ἐν οὐδεμιᾷ δὲ ἄλλῃ πράξει τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐφάνη ὁ Θεοδόσιος μᾶλλον ἀδύνατος καὶ ἀχαρκατήριστος ἢ ἐν ταύτῃ.

Τῇ 19 Νοεμβρίου τοῦ 430 συνεκάλεσε διὰ τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ προσεχοῦς ἔτους σύνοδον ἐν Ἐφέσῳ, εἰς τὴν ἐκάλεσεν ἰδίως καὶ τὸν μέγαν τῆς ἐκκλησίας πατέρα Αὐγουστίνον, ἀγνοῶν ὅτι οὗτος ἐν μέσῳ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βανδήλων πρὸ μικροῦ ἤδη κατὰ τὸν μῆνα Αὐγουστον εἶχεν ἀποθάνει ἐν Ἰππῶνι τῆς Ἀφρικῆς.

Τῆς δὲ συνόδου προήδρευεν ὁ Κύριλλος ἐπ' ὀνόματι τοῦ πάπα. Δὲν ἀνέμεινε δὲ τὴν ἀφιξίν τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Ἰωάννου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερέων, ἀλλ' ἐνήργησε τὴν κατάκρισιν καὶ καθαιρέσιν τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τοῦτο δὲ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ ὁ αὐτοκρατορικὸς ἀντιπρόσωπος, ὁ κόμης Κανδιδιανός. Ἀλλὰ τότε ἐφθασαν οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες συνελθόντες βίᾳ συνέστησαν ἀντισύνοδον, ἀντιψηφίσασαν τὴν καθαιρέσιν τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ ἐνζηλοτάτου αὐτοῦ ὀπαδοῦ Μέμνονος τοῦ Ἐρέσου. Ἀμφοτέραι αἱ φατριαὶ ἐποιήσαντο ἔρρην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος δὲ τὸ πρῶτον ἀπέρριψε τὴν ἄνομον καταδικίαν τοῦ Νεστορίου ὑπὸ τῶν φανατικῶν Ἀλεξανδρινῶν, ἀλλ' ὁ κληρὸς τῆς πρωτεύουσας ἐκνήρυξεν ὑπὲρ τοῦ Κυρίλλου, χιλιάδες δὲ μοναχῶν, ἀκολουθούμεναι ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος ὄχλου, συνέρρυσαν ἐν πομπῇ εἰς τὰ βασίλεια καὶ ἀπήτησαν διὰ κραυγῶν μανιωδῶν τὴν παραδοχὴν τῆς Μαρίας ὡς Θεοτόκου καὶ τὴν καθαιρέσιν τοῦ αἰρετικοῦ Νεστορίου.

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Κυρίλλου ἐκίνησαν γῆν καὶ οὐρανὸν ἵνα ἐλύσωσιν ὅλως πρὸς ἑαυτοὺς τὸν ἤδη κλονιζόμενον Θεοδόσιον. Οὗτος δὲ προσεπάθησε κατ' ἀρχὰς νὰ παλλαγῇ τῆς ἀμνηχανίας κηρύξας ἀμφοτέροισι τοὺς ἀντιπάλους τὸν τε Νεστόριον καὶ τὸν Κύριλλον ὡς καὶ τὸν Μέμνονα νομίμως καθηρημένους, τὸ δὲ ψήφισμα τοῦτο χαρκατηρίζει εἰπερ τι καὶ ἄλλο τὴν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἰσχὺν τοῦ αὐτοκράτορος. Πράγματι δὲ αὐτοκρατορικὸς τις ἀντιπρόσωπος ἐκλείσεν εἰς τὸ δεσμοπτήριον καὶ τοὺς τρεῖς ἱεράρχας ἐν Ἐφέσῳ. Ἀλλ' ἡ σύνοδος ἐξηκολούθει συναρρομένη. Αἱ δὲ ἀπαιτήσεις αὐτῆς καὶ αἱ ἐπιμονοὶ παραστάσεις τοῦ κληροῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίνεγκον μετὰ πολλὰς διαπραγματεύσεις τὴν πτώσιν τοῦ Νεστορίου. Διὰ δεσποτικῶς δὲ διατάγματος ἐκέλευσεν ὁ Θεοδόσιος τὴν περάτωσιν τῆς συνόδου ὡς μὴ δυναθεύσης νὰ ὁμονοήσῃ καὶ τὴν εἰς τὰς ἰδίαις

ἔδρας ἐπιστροφῆν τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ὑπέκουσαν παραυτίκα. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ συγχρόνως ἠδύδωκε νὰ διατάξῃ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς καθαιρέσεως τοῦ Κυρίλλου καὶ Μένονος. ἐν ᾧ τὸν πατριάρχην τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ ἐξώρισεν εἰς τινα μονὴν παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν· ἐκείθεν δ' ἀπέπεμψεν αὐτὸν, γενόμενος ἐχθρὸς αὐτοῦ μανιῶδης, ἐν ἔτει 432 εἰς τὴν μεγάλην ὕαξιν ἐν Αἰγύπτῳ. Φερόμενος δὲ τῆδε κάκεισε διὰ τῶν ἐρήμων ἀπέθανεν ὁ ἀτυχὴς Νεστοριὸς περὶ τὸ ἔτος 440¹. Ἀλλὰ τὸ δόγμα του δὲν συνηραίνισθη μετ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ καίτοι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπήνεγκεν ἔνωσιν μεταξὺ τοῦ Κυρίλλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείας, ἡ δογματικὴ ἔρις ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Νεστορίου, ἐμμένοντες εἰς τὴν πεποιθήσιν αὐτῶν, ἐπορεύθησαν τέλος εἰς τὰ ἐνδότερα Ἀσίας, συμμεταγαγόντες τὸν ἐλληνοκτονικὸν πολιτισμὸν μέχρι τῶν ἐρήμων τῶν Ταρτάρων καὶ τῆς μυθώδους Σινικῆς. Ἔως τῆς σήμερον δὲ ὑφίστανται παρὰ τοῖς Κούρδοις καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἰνδοῖς χαλδαῖκαὶ χριστιανικαὶ κοινότητες φερώνυμοι τοῦ Νεστορίου.

Ἡ δὲ πτώσις τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἦτο κατὰ μῆκος μέρος ἔργον τῆς Πουλχερίας, ἐπειδὴ εἰς ταύτης τὴν ἐμπάθειαν εἶχε τέλος ὑποχωρήσει ὁ ἀδελφός. Αὕτη δ' ἔκτισεν ἔπειτα ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν συνοικίᾳ τῶν Βλαχεριῶν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μνημεῖον τῆς νίκης ταύτης τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐν δὲ Ῥώμῃ Σζῆτος ὁ Γ' ὁ διαδεξάμενος τὸν Κοιλοστίνον ἀπὸ τοῦ ἔτους 432, ἀνωκοδόμησε τὴν περὶ ὠνυμιον βασιλικὴν S. Maria Maggiore ὡς μνημεῖον τῆς αὐτῆς νίκης. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μεταπεισθεὶς Θεοδοσίος ἔκτισεν ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριλλον τὴν ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ μεγάλην ἐκκλησίαν τὴν ἐπονομασθεῖσαν ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὀνόματος².

[Ἐπεται συνέχεια].

καὶ τὰ κέρδη, ἅτινα συλλέγουσι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διάσημοι αἰοῖδοι, εἶνε ἀληθῶς μυθώδη. Ἡ Πάτρις συνέρωνησε μετὰ τινος θεατρῶνος νὰ περιέλθῃ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἀμερικῆς, ψάλλουσα δις καθ' ἑβδομάδα. Ἡ ἀντιμισθία αὐτῆς ὄρισθη εἰς 25, 000 φράγκων ἀνά πᾶσαν ἑσπέραν. Ὁ θεατρῶνης προκατέβαλε 300, 000 φράγκων ὡς ἐγγύησιν, ὑπεχρῶσθη δὲ νὰ ἔχῃ ἰδίᾳ δαπάνη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀπαραιμίλου αἰοῖδοῦ αἰθουσαν καὶ κοιτῶνα ἐν ταῖς σιδηροδρομικαῖς ἀμαξοστοιχείαις, δύο μαγεῖρους, ὑπηρέτας κτλ.

1. Ἴδε τὴν ἱστορίαν τῆς περιέργου ταύτης συνόδου παρὰ τῷ Neander καὶ Hefele. Εἶνε δὲ ἐνδιαφέρουσα ἡ παραβολὴ τῆς ἀντιλήψεως τῶν γεγονότων παρὰ τῷ διαμακρομένῳ καὶ τῷ καθολικῷ ἐπισκόπῳ.

2. Μ α λ α λ α s XIV, 359.

Τελευταία ἐν τῇ
ΑΓΙΑΙ ΣΟΦΙΑΙ¹
τελετῇ.

[29 Μαΐου 1453].

Ἡ πληκτικωτέρα σκηνή, ἐξ ὧσων τὰ χρονικὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλλάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένουσ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν παραδοθῆ εἰς τὸ τετρακοσιετὸς μαρτύριον.

Ὁ βασιλεὺς δυσελπιστῶν ἦδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος νὰ κυρώσῃ μὲ τὸ ἴδιόν του αἶμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξαγόρῃσιν, ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φορούρια, καὶ ἐβεβαιώθη ὅτι πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνωδευμένος ἀπὸ πολλοῦ στρατηγούς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, φωνάζοντος τὸ Κύριε ἐλέησον!

Ἦτον ὄρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453. Ὁ ἦχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν, καὶ αἱ φωναὶ τῶν παίδων κατεσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες, ἐνώπιον τῆς ὠραίας Πύλης ἰστάμενοι, τὴν τελευταίαν ἦδη ἀνέπεμπον ἱκεσίαν ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ «ὕπερ τοῦ καθυποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ὀρθοδόξων πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον». Σύνολος ἡ κύκλω σκηνὴ ἐνέπνευε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρδίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμένοι ὡσανεὶ ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεῖα ὀλοκλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἐθιμοταξίς ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσπείρασαν· οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατρικίων, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων, καὶ, ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολλοὶ μετὰ πολιτῶν ἀδικαίους συμπεριπτύσσονται. Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Νεὸς, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὀρθοδόξιας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμηήματος, καὶ ἀπεικιδευμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὥρῶν γραμμέον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅτω πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ, καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ, καὶ ὁ κοπετός τοῦ λαοῦ διπλασι-

1. Ὁ νεὸς οὗτος ἦν ἀφιερῶμένος εἰς τὴν ὑπεράτην τοῦ Θεοῦ Σοφίαν, οὐχὶ δὲ εἰς γυναικᾶ ἀγίαν, ὡς ὑπέλαβον καὶ ἄχρι τοῦδε ὑπολαμβάνουσι πολλοὶ ἐκ τῶν τοῦ ὄχλου. Τὸ ἑορτολόγιον τῆς ἐκκλησίας ἀναφέρει μὲν γυναικᾶς Σοφίας καλουμένης, ἀλλ' ὁ νεὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντινίου οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὰς ἁγίας ταύτας.

Σ. τ. Δ.